

Турченко Г.Ф.

Запорізький національний університет

Стьопочкін М.М.

Запорізький національний університет

ОБОРОНА КИЄВА В СОВЕТСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ (1917–1918 РР.) ТА НОВІТНІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ (2014–2024 РР.) ВІЙНАХ: ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ

У статті розкриваються історичні аналогії, пов'язані з обороною Києва в советсько-українській (1917–1918 рр.) та новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах. Наводиться схожість «гібридних» методів Советської Росії та РФ: створення квазідержавних утворень на території України; імітація Росією ефекту «громадянської війни» серед українського населення і використання нею квазівійськових формувань; функціонування російського пропагандистського апарату. Розкрито стан і розвиток української армії напередодні і в часи військових конфліктів із Росією: початковий етап становлення українських збройних сил; гідна відсіч переважаючим силам ворога в часи ворожої навали; дієвість, окрім регулярних збройних сил України, також і добровольчих формувань. Зазначається, що російські комуністичні сили причетні також і до новітніх сепаратистських рухів в Україні. Наведено особливості блицкригу більшовицьких та російських військ на Лівобережжі України на початку обох російсько-українських конфліктів. Розкрито план наступу советських та російських військ на Київ в 1918 та 2022 рр.; Київ висвітлено як головну стратегічну мету Росії в обох конфліктах. Зазначено про оборону Києва та його околиць, як про «переломний» фактор в обох війнах: суттєвий спротив російським військам, які чинили українці на підступах до Києва; відчайдушний бій за столицю України та знищення численних сил росіян на Київщині. Вказується про масові військові злочини росіян на Київщині, які мали місце в советсько-українській (1917–1918 рр.) та новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах. Міжнародна політична та військова допомога Україні, як необхідна складова боротьби України проти сильнішого ворога, мала місце в обох конфліктах. Надання Україні військової допомоги Четверним союзом в советсько-українській війні (1917–1918 рр.) та блоком НАТО в новітній російсько-українській війні (2014–2024 рр.) зумовило подальшу боротьбу українців за власну державність та незалежність.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, Російська Советська Республіка, Україна, РФ, Київ, російсько-українські війни.

Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної теми полягає в тому, що в новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) та советсько-українській (1917–1918 рр.) війнах прослідковуються конкретні історичні аналогії. Одна з них це оборона Києва, який став напрямком головного удару російських військ. Враховуючи схожість дій ленінської та путінської Росії в їхніх спробах окупувати всю Україну, в т.ч. і Київ, важливо дослідити ті методи, які використовувало російське політичне керівництво у цих війнах та встановити історичні аналогії, які прослідковуються у боях за Київ в советсько-українській та новітній російсько-українській війнах.

Аналіз джерел та останні публікації. Події советсько-української війни (1917–1918 рр.), в т.ч. і оборона Києва, висвітлені в багатьох наукових публікаціях, зокрема у працях Тинченко Я., Турченко Ф., Каганова Ю., Турченко Г. [15]. Аналізу загального перебігу військових дій в часи советсько-української війни, в т.ч. висвітлення оборони Києва та розбудови українського війська, присвячено дослідження Тинченко Я. «Новітні запорожці. Війська Центральної Ради, березень 1917 – квітень 1918» [10]. Більш деталізований виклад перебігу советсько-української війни зустрічаємо в праці Тинченко Я. «Перша Українсько-Більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918)» [11]. Корот-

кий огляд битви за Київ в лютому та березні 2022 р. є в статтях Морфінова С. «Колона. Як і чому російська армія прогнала битву за Київ і відступила» [7]; Семенець Ю. «Бій під Крутами 100 років потому. 28 лютого 2022 року там розгромили росіян» [9] та в інших працях. Контекст історичних аналогій між двома вказаними війнами розглянуто нами в статтях «Крути 1918/2022 рр.: історичні аналогії на уроках історії України 10 класу» [6] та «Історичні аналогії на уроках історії 10 класу з теми «Українська революція»» [4].

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення історичних аналогій в подіях советсько-української (1917–1918 рр.) та новітньої російсько-української (2014–2024 рр.) війн, зокрема в боях за Київ.

Виклад основного матеріалу. В часи відкритої агресії Росії проти України, українцями переосмислюються цінності власної свободи, незалежності і державності. Російське керівництво у 2014 р. розпочало військове вторгнення і окупацію українських земель. Твердження про штучний характер української держави; заперечення російським політичним керівництвом окремішності української мови, історії і культури; невизнання навіть самого поняття «українець» виявило ще одну сутність російської агресії – геноцид української нації.

Зіштовхнувшись з рашизмом, українці почали звертатися до історичних витоків цього явища. Досліджуючи історію через контекст столітньої російської агресії проти України слід приділити пильну увагу подіям советсько-української війни 1917–1918 рр.. В цій війні антиукраїнський фактор виявився «наріжним каменем» для російської більшовицької ідеї. Сьогодні війна ведеться з так званою «демократичною» Росією. Хоча, по-суті, росіяни вміло зберегли неопаратські та неокомуністичні наративи зумівши їх поєднати в так званій «рашизм».

Новітня російсько-українська війна (2014–2024 рр.), як і советсько-українська (1917–1918 рр.), мають ознаки гібридних війн. В обох конфліктах Росія штучно створювала квазідержавні утворення на території України. Прикладом тому є так звані «Луганська/Донецька Народні Республіки», які були проголошені під час новітньої російсько-українській війни та «Донецько-Криворізька радянська республіка» (проголошена 9–14 лютого 1918 р.), «Одеська радянська республіка» (проголошена 17 січня 1918 р.) та «Радянська республіка Тавриди» (проголошена 19 березня 1918 р.), які були проголошені під час

советсько-української війни [13, сс. 92–103]. Ці утворення використовували власні квазівійськові формування з місцевих сепаратистів (в часи новітньої російсько-української війни 2014–2022 рр.) та з місцевих більшовиків (в часи советсько-української війни 1917–1918 рр.). Це створювало постановочний вигляд «громадянської війни». Також в обох конфліктах росіяни вміло використовували пропаганду. Причому вона поширювалася в советсько-українській (1917–1918 рр.) та новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах, як на території квазідержавних утворень, де російськими агітаторами проводилася деструктивна робота на розкіл суспільства, так і на території Росії, де події в Україні подавалися мешканцям Росії таким чином, що нібито самі українці потребують «допомоги» росіян.

В советсько-українській (1917–1918 рр.) та новітній російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах присутній елемент відкритого терору проти цивільного українського населення, який можна кваліфікувати як геноцид, оскільки українців знищували через їх національну приналежність. Під час советсько-української війни, більшовики, увійшовши до Києва, вчинили відкритий масовий терор проти киян. Жертвами цього терору стали від 2 до 5 тисяч осіб. Багатьох з киян розстріляли тільки через те, що вони розмовляли українською мовою [15, с. 76]. Терор проти цивільних осіб вказує на геноцид за національною ознакою, який проводився російськими більшовиками.

В часи новітньої російсько-української війни (2014–2024 рр.) частина Київщини опинилася окупованою росіянами, зокрема м. Буча. За весь час окупації росіяни теж вдалися до терору проти місцевого населення. В м. Буча росіяни вбили 637 цивільних осіб; по всьому Бучанському району кількість жертв нараховується в 1137 осіб [18]. Важливо зазначити, що систематичні вбивства цивільних людей на Київщині не мали якоїсь військової необхідності. Саме тому, ми приходимо до висновку щодо того, що це був свідомо проведений геноцид.

Варто ще вказати про фактор іноземної військової допомоги, яку отримує український народ сьогодні, і яку він отримав в минулому від Четверного союзу. В часи советсько-української війни (1917–1918 рр.) 9 лютого 1918 р. був укладений Брест-Литовський мирний договір між Українською Народною Республікою та Четверним союзом. За умовами мирного договору Німеччина та Австро-Угорщина забов'язувалися відправити в Україну своє військо на допомогу українським

військовим частинам [10, с. 16]. Навесні 1918 р. українські частини, разом з німцями та австрійцями, розпочали контрнаступ. Не дивлячись на те, що українські частини на той час нараховували усього приблизно 15 тисяч вояків, вони наступали в авангарді численного 300-тисячного німецько-австрійського війська [10, с. 16; 15, с. 83; 1]. 1 березня 1918 р., долаючи незначний спротив більшовиків, було звільнено Київ [10, с. 17]. В квітні 1918 р. було остаточно витіснено більшовиків з Донбасу і Півдня України [15, с. 84].

В сучасній війні війська НАТО офіційно не воюють на боці України, хоча існує залученість іноземних добровольців в лавах ЗСУ. Проте багато країн виказали військову підтримку Україні передачею зброї. Виразно це продемонструвала Естонія, яка 23 січня 2023 р. віддала Україні всі свої 155-мм гаубиці, та Фінляндія, яка 20 січня 2023 р. віддала Україні свій рекордний пакет допомоги на більш ніж 400 мільйонів євро. Також Україну підтримали США, які надали Україні декілька пакетів військової допомоги. Серед них військовий пакет в розмірі 60,84 мільярда доларів, ухвалений Конгресом США 20 січня 2024 р.

Битва за Київ мала ключове, переломне значення в советсько-українській (1917–1918 рр.) та новітньої російсько-українській (2014–2024 рр.) війнах. Охарактеризуємо стан українських збройних сил напередодні советсько-української війни (1917–1918 рр.). Ще у квітні 1917 р. почався процес українізації Російсько-імператорської армії, тобто формування окремих військових підрозділів в цій армії з вояків-українців. З листопада 1917 р. створюються також добровольчі збройні формування. З квітня 1917 р. виникають воєнізовані загони самооборони – «Вільне Козацтво» [15, с. 52]. За підрахунками В. Голубко, до початку советсько-української війни (1917–1918 рр.) усіх вояків в українізованих частинах налічувалось приблизно 400 тисяч осіб [3]. За даними, які наводить М. Ковальчук, загальна кількість українізованих військ на теренах України напередодні советсько-української війни (1917–1918 рр.) налічувала близько 90 тис. вояків [5]. Однак значна частина вояків українізованих військ симпатизувала більшовикам і не бажала воювати з советськими військами [10, с. 13]. Отже, за даними М. Ковальчука, реальна кількість військ, готових воювати з більшовиками в советсько-українській війні (1917–1918 рр.) налічувала не більше 20 тисяч осіб [5]. Озброєння, оснащення та одяг в українських військах залишалися старого російсько-імператорського зразка [20].

Повертаючись до сучасності зазначимо, що починаючи з 1991 року відбувалося постійне скорочення української армії. З майже 800 тисяч військовослужбовців, яких налічувалося в 1991 році, українська армія зберегла на 2013 р. приблизно 120 тисяч [19]. З початку війни, окрім регулярних збройних сил України, розпочалося формування добровольчих батальйонів.

До надання західної військової допомоги в 2022 р., Україна мала, головним чином, техніку та зброю старого советського виробництва [2]. Під час новітньої повномасштабної російсько-української війни (з 2022 р.) Україна отримала французькі артсистеми CAESAR та італійські гаубиці Melara Mod, американські реактивні системи HIMARS та чеські RM-70 «Вампір», важкі фінські міномети 120 KRH 92 та шведські «зенітки» Bofors L70, британські Spartan та німецькі Gepard, легендарні танки Leopard 2 та багато іншого. Такого різноманіття техніки та озброєння, яке має Україна, ніколи не мала жодна армія світу в історії [8].

Боротьба за Київ напередодні советсько-української війни (1917–1918 рр.) розпочалася ще до того, як СНК Росії оголосив війну Україні. З 29–31 жовтня 1917 р. (за ст. ст.) більшовики організували повстання в Києві. Заколот було придушено українськими частинами. 30 листопада 1917 р. (за ст. ст.) більшовики розпочали нове повстання, яке теж закінчилося провалом. Спроби збільшовизованих солдат колишньої Російсько-імператорської армії захопити Київ в грудні 1917 р. теж не увінчалися успіхом [15, с. 66–67]. Генеральний секретаріат, у своїй відповіді до СНК, зазначив: «українські солдати роззброїли анархічно настроєних великоросійських солдатів, які робили змови проти влади українського народу...» [17, с. 512]. В. Винниченко, виступаючи на Всеукраїнському з'їзді советів, пригадавав про буремні події жовтня – листопада 1917 р.: «Протягом 3 тижнів весь Київ жив під загрозою розгрому. Більшовики хотіли розпочати своє діло» [17, с. 506].

Після цих невдач більшовики провели в Києві 3–5 грудня 1917 р. (за ст. ст.) «Всеукраїнський з'їзд советів». На цьому заході вони планували оголосити створення советської України. Проте більшість українських делегатів цього з'їзду не підтримали більшовиків; делегату від більшовиків Затонському навіть не дали можливості виступати [17, с. 502]. Після цього СНК Росії 18 грудня 1917 р. оголосив повномасштабну війну проти України [15, с. 69]. З початку війни більшовики

захопили Харків, де 25 грудня 1917 р. було проголошено створення «советської УНР» як частини советської Росії [15, с. 70].

Як і 100 років тому, комуністичні сили виявилися причетними до сепаратистсько-проросійських рухів і в новітній Україні. Ще до розпаду СРСР у Південно-Східних регіонах України комуністи проводили деструктивну роботу. «У Донбасі, на Харківщині, Дніпропетровщині й у Запоріжжі» місцеве партійне керівництво, при підтримці директорів великих промислових підприємств, які перебували під їх контролем (т. зв. «червоні директори») поширювали «ідею створення місцевої автономії як засобу протистояти «жовто-блакитній експансії»» [13, с. 7]. У квітні 2014 р. у мережу Інтернет потрапила «карта України» в якій Україна була розділена на 5 квазідержавних утворень: «Республіка Крим, Донбаська республіка, Дніпровська-Слобожанська республіка, Республіка Новоросія та Україна». Було встановлено, що ця «карта України» була створена в офісі КПУ у Києві. У квітні 2014 р. в Одесі створюється т. зв. «Народна республіка Новоросія». «Керівництво» цієї «республіки» вирішило, що «майбутнього з Україною у Новоросії немає». У травні 2014 р. в Донецьку були проголошені т. зв. «Донецька» та «Луганська народні республіки» при підтримці «представників Миколаєва, Одеси, Херсона, Дніпропетровська та Запоріжжя»; «керівництвом» т. зв. «республік» було підписано документ «про об'єднання цих республік у складі «єдиної держави «Новоросія»» «з наступним його включенням до Російської Федерації» [14, с. 8–10]. Проросійські сили розраховували, що схожі сценарії відбудуться і в інших областях Півдня і Сходу України. Але «тут окупанти і місцеві сепаратисти зустріли опір». Антиросійський спротив, який проявився «весною 2014 р. в Харкові, Одесі, Дніпропетровську, Миколаєві, Херсоні» продемонстрував проукраїнську позицію мешканців цих регіонів [16, с. 148].

Після проголошення в Харкові «советської УНР» більшовики, на чолі з В. Антоновим, розгорнули свій наступ далі. Советська армія наступала з окупованого Харкова йдучи на з'єднання з більшовицьким квазівійськовим формуванням на Донеччині, «Червоною гвардією Донбасу». Більшість військовослужбовців українізованих формувань на Лівобережжі склали зброю [2 с. 10]. Ці та інші фактори обумовили успіхи більшовицьких військ на Лівобережжі. Захопивши наприкінці грудня 1917 р. Донбас більшовики продовжували свій наступ далі і ними 15 січня 1918 р. було захо-

плено Олександрівськ, 27 січня Миколаїв, 31 січня Одесу, 1 лютого Херсон та інші міста Південної та Східної України [15, с. 72–73].

Головнокомандувач більшовицьких військ В. Антонов оголосив 19 січня 1918 р. загальний наступ советських військ на Київ. В його розпорядженні були советські війська А. Знаменського та С. Кудинського (до 1200 багнетів), М. Муравйова (близько 1200 багнетів), П. Єгорова (майже 2000 багнетів) та Р. Берзіна (3400 багнетів). План більшовицького наступу був наступний. Загони Знаменського, Кудинського та Берзіна через Чернігівщину мали наступати на Київ. Загони Муравйова мали наступати через Харківщину на Полтавщину. Загони Єгорова мали перейти на правий беріг Дніпра і наступати на Київ вздовж ріки. Окрім цього на Київ з Правобережжя наступали збільшовизовані солдати колишньої Російсько-імператорської армії [10, с. 12].

Після початку повномасштабної фази російсько-української війни у лютому 2022 р. і подальшого вторгнення росіян на Лівобережжя окупанти теж намагалися захопити Харків, проте безуспішно. З окупованої Харківщини російське угруповання наступало на з'єднання з квазівійськовими формуваннями т. зв. «ДНР» та «ЛНР». Також росіяни окупували території Запорізької (з 24 лютого 2022 р.), Миколаївської (з 26 лютого 2022 р.), Одеської (24 лютого – 7 липня 2022 р.), Херсонської (з 24 лютого 2022 р.) та інших областей.

План наступу російських військ на Київ теж мав проходити приблизно за тим же самим сценарієм, як у більшовиків. Велике російське угруповання, яке було на білоруському кордоні біля Київщини (до 20 тисяч військових) мало наступати через Чорнобильську зону на з'єднання з угрупованням російського десанту в Гостомелі (приблизно 4 тисячі військових). По цьому напрямку мали наступати десантні війська 104-го десантно-штурмового полку з Псковщини, 76-ої «Псковської» десантно-штурмової дивізії, 234-го і 237-го десантно-штурмових псковських полків; також мали бути бійці ОМОН та СОБР. Інше російське угруповання мало наступати на Київ через Чернігівщину [7]. В лютому 2022 р. керівником російського наступу на Київ було обрано генерал-полковника О. Чайку.

В часи советсько-української війни (1917–1918 рр.) Центральна Рада мала на Чернігівщині та на Полтавщині приблизно 8880 військовослужбовців. В самому Києві знаходилось приблизно 10 тисяч [10, с. 13]. Це були вояки полків ім. Б. Хмельницького, П. Полуботка, І. Богуна,

К. Гордієнка, куреня ім. П. Конашевича-Сагайдачного, Куреня Січових Стрільців, Київського полку Вільного Козацтва, броньових частин, громадських відділів та інших формувань [11, с. 314–317]. Але, як уже було зазначено, велика частина українських військовослужбовців не бажала воювати проти більшовиків [10, с. 13]. Ситуація ускладнювалась ще й тим, що у українських військ не було кваліфікованого військового керівництва. Більшість українізованих військ, які ще могли воювати, знаходились на Правобережжі і стримували наступ збільшовизованих солдатів колишньої Російсько-імператорської армії. [15, с. 74]. Таким чином, коли на Лівобережжі советські війська розпочали наступ на Київ, столиця опинилася перед реальною загрозою захоплення.

22 (9) січня 1918 р. УЦР проголосила незалежність Української Народної Республіки. Це активізувало, зміцнило і консолідувало ті військові сили українців, які боролися за незалежність.

Вже на підступах до Києва більшовики почали грузнути в боях. 26 січня 1918 р. на ст. Гребінка і 27 січня на ст. Бахмач більшовицькі війська зіштовхнулися з суттєвим спротивом українських військ. Ці станції боронили вояки Гайдамацького кошу Слобідської України, 1-ї Української військової школи ім. Б. Хмельницького та куреня «Смерть» Вільного Козацтва [10, с. 14–15].

29 січня 1918 р. відбувся важкий 10-годинний бій за станцію Крути [6, с. 56]. Студентидобровольці Помічного Студентського Куреня (114 осіб), юнаки та старшини 1-ої Української військової школи ім. Б. Хмельницького (250 осіб) та козаки куреня «Смерть» зуміли стримати багатопереважаючі війська Знаменського, Кудинського та Муравйова (до 3000 вояків). Більшовики зазнали суттєвих втрат. Оборонці Крут все таки були змушені відступити, але, відступаючи, демонтували залізничний шлях на Київ [15, с. 74]. Більшовицькі війська, які наступали бронепотягом, були змушені шукати інший транспорт.

В часи новітньої повномасштабної російсько-української війни (з лютого 2022 р.) більшість українських військ знаходилася на Донбасі; Київ теж був практично незахищений. Його прикривала 72-а бригада ЗСУ та декілька інших частин. Українськими військовими на Київщині 25 лютого 2022 р. були знищені декілька мостів біля Ірпеня, Гостомеля та інших населених пунктів. Частина російських військ, які наступали через Київщину, починаючи з 19 березня 2022 р. були відтіснені і розбиті біля с. Мощун; частина була знищена біля м. Гостомель 1 квітня 2022 р. [7]. На Черні-

гівщині, в т. ч. через станцію Бахмач, теж наступали російські війська. Місцеві мешканці Бахмача намагалися зупинити росіян. Серед них А. Коросташивець, який на своїй автівці навмисно збив декількох окупантів, за що був розстріляний 26 лютого 2022 р. [12].

Біля станції Крути з 28 лютого по 1 березня 2022 р. велися бої. Через Крути наступали війська 6-го танкового полку 90-ої танкової дивізії РФ на чолі з полковником А. Захаровим. Українські військові задалегідь завалили виїзд через с. Крути спиланими деревами. Поки російська війська копірсалися в завалах українська артилерія встигла зайняти зручні позиції і «накрити» ворога. Остаточо ці війська росіян були розбиті у бою на Київщині [9].

Під час советсько-української війни, в Києві, 29 січня 1918 р. почався черговий більшовицький заколот на заводі «Арсенал». Київські більшовики мали в своїх лавах стільки ж, скільки мали і війська УНР: 1,5–2 тисяч бійців [10, с. 16]. Заколот було придушено.

5 лютого 1918 р. до Києва підійшли советські війська М. Муравйова та А. Антонова, які мали у своїх лавах більше ніж 7 тисяч вояків (українські війська в Києві мали не більше 3 тисяч). Бої поновилися. Більшовики використовували важку артилерію, якою обстрілювали житлові квартали. Через обмаль сил українські війська з 8 на 9 лютого 1918 р. відступили з Києва [10, с. 16].

Висновки. Советсько-українська (1917–1918 рр.) та новітня російсько-українська (2014–2024 рр.) війни мають багато спільних рис. В цих конфліктах боротьба ведеться за державність та незалежність українського народу: в советсько-українській війні українці захищали незалежну Українську Народну Республіку; в новітній російсько-українській війні відстоюється незалежна Україна. Окрім цього в цих війнах використовуються схожі «гібридні» методи агресії Советської Росії та РФ: створення під протекторатом Росії квазідержавних та квазівійськових утворень, функціонування пропагандистсько-інформаційного апарату, проведення геноциду українців і т. д. Українські збройні сили, напередодні обох конфліктів, проходили непростий шлях становлення, проте зуміли вистояти. Напередодні советсько-української війни відбувалася стихійна демобілізація в українізованих частинах. Перед новітньою російсько-українською війною відбувалося скорочення українських військ. Битві за столицю в советсько-українській війні передували збройні заклоти більшовиків в Києві в жовтні та листопаді 1917 р. До розколу українського суспільства зсе-

редини в новітній війні вдалися також і рашисти, які ініціювали проросійські сепаратистські рухи в Донецьку, Луганську та інших містах. На захоплення столиці більшовики та рашисти кидали в обох російсько-українських війнах найбільші та найкращі військові формування. Шляхи ворожого наступу на Київ проходили по схожим траєкторіям в обох війнах: в советсько-українській та новітній російсько-українській війнах більшовики та рашисти наступали через Київщину, Чернігівщину, Харківщину та з Донбасу. Саме битва за Київщину та Київ зупинила стрімкий бліцкриг більшовиків на Лівобережжі, адже більшовицькі війська вперше зустріли суттєвий спротив саме на станціях Гребінка, Бахмач і Крути, через які про-

ходив залізничний шлях на столицю. І саме відбиття Києва в новітній російсько-українській війні зберегло українську державність. На підступах до Києва, зокрема на станції Крути, а також біля населених пунктів Мощун, Гостомель та ін. російські війська на Київщині було остаточно розгромлено. Більшовицькими та російськими військами здійснювався відкритий геноцид українців: більшовиками в окупованому Києві в 1918 р.; рашистами на окупованій Київщині, в т. ч. в м. Буча, в 2022 р. Іноземна допомога зумовила можливість подальшої боротьби України: Четверний союз відправив в Україну німецько-австрійські війська; країни НАТО в новітній війні підтримали Україну зброєю та іноземними добровольцями.

Список літератури:

1. Буравченков А. Армія Української Народної Республіки. Енциклопедія історії України. *Інститут історії України. Національна академія наук України*. URL: <http://s URL.li/knigoj>
2. Вовк К. Військовий злет. Як змінювалася українська армія після відновлення української незалежності. *Свідомі*. URL: <http://s URL.li/rqvfhf> (дата звернення 23.05.2024)
3. Голубко В. Якою була армія УНР. *Локальна історія*. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu-viktor-golubko/> (дата звернення 23.05.2024)
4. Історичні аналогії на уроках історії 10 класу з теми «Українська революція» / Молода Наука – 2023. Запоріжжя: ЗНУ, 2023. с. 332–333.
5. Ковальчук М. Битва двох революцій: Перша війна Української Народної Республіки з Радянською Росією. 1917–1918 рр. Київ : «Стилос», 2015. Т. 2. 608 С.
6. Крути 1918/2023 рр.: історичні аналогії на уроках історії України 10 класу / Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії». Запоріжжя: ЗНУ, 2023. с. 52–57.
7. Морфінов С. Колона. Як і чому російська армія прогнала битву за Київ і відступила. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64754500> (дата звернення 23.05.2024)
8. Морфінов, С. Уся західна зброя ЗСУ: що Україна отримала від союзників з початку великої війни. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64761359>
9. Семенець Ю. Бій під Крутами 100 років потому. 28 лютого 2022 року там розгромили росіян. *Texty. Org. Ua*. URL: <http://s URL.li/chqsyh> (дата звернення 23.05.2024)
10. Тинченко Я. Новітні запорожці. Війська Центральної Ради, березень 1917 – квітень 1918 : науково-популярне видання. Київ : Темпора, 2010. 112 С.
11. Тинченко Я. Перша Українсько-Більшовицька війна (грудень 1917 – березень 1918). Львів: 1996. 491 С. URL: <http://s URL.li/ybmoqj> (дата звернення 23.05.2024)
12. Тіток Ю. Наїхав на російських солдат і поплатився життям: житель Бахмача на своїй автівці погнався за технікою окупантів. *Суспільне. Чернігів*. URL: <http://s URL.li/zebvbn> (дата звернення 23.05.2024)
13. Турченко Г. Південна Україна на зламі епох (1914-1922 рр.). Запоріжжя : Просвіта, 2005. 324 С.
14. Турченко Г., Турченко Ф. Проект «Новоросія». Ювілей на крові. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. 116 с.
15. Турченко Ф., Каганов Ю., Турченко Г. Історія України (1914 – 1945) : підручник для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра у галузі гуманітарних наук. Запоріжжя : «Гельветика», 2021. 368 С.
16. Турченко Ф., Турченко Г. Проект «Новоросія» і новітня російсько-українська війна. Київ : Інститут історії України НАН України, 2015. 166 С.
17. Українська Центральна Рада: документи і матеріали: у 2 томах. Том 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / упоряд. В. Верстюк та ін., відп. ред. В. Смолій та ін. Київ : Наукова думка, 1996. 589 С.
18. Черкасець О. Трагедія Бучі: місто відзначає річницю звільнення від російських загарбників. *Україна молода*. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/174284> (дата звернення 23.05.2024)
19. Черниш О. З щитом або на щиті. Як змінювалась українська армія за 30 років Незалежності. *РБК-Україна*. URL: <http://s URL.li/lfamnh> (дата звернення 23.05.2024)
20. Штик Т. Техніка і зброя доби визвольних змагань. URL: <http://s URL.li/foebhw> (дата звернення 23.05.2024)

Turchenko G.F., Stopochkin M.M. THE DEFENSE OF KYIV IN THE SOVIET-UKRAINIAN (1917–1918) AND THE RECENT RUSSIAN-UKRAINIAN (2014–2024) WARS: HISTORICAL ANALOGIES

The article reveals historical analogies related to the defense of Kyiv in the Soviet-Ukrainian (1917–1918) and recent Russian-Ukrainian (2014–2024) wars. The similarity of the «hybrid» methods of Soviet Russia and the Russian Federation is indicated: the creation of quasi-state entities on the territory of Ukraine; Russia's imitation of the «civil war» effect among the Ukrainian population and its use of quasi-military formations; functioning of the Russian propaganda apparatus. The state and development of the Ukrainian army on the eve and during the military conflicts with Russia are revealed: the initial stage of the formation of the Ukrainian armed forces; a worthy repulse to the overwhelming forces of the enemy in times of enemy attack; the effectiveness of, in addition to the regular armed forces of Ukraine, also volunteer formations. It is noted that Russian communist forces are also involved in the latest separatist movements in Ukraine. The features of the blitzkrieg of Bolshevik and Russian troops on the Left Bank of Ukraine at the beginning of both Russian-Ukrainian conflicts are given. The plan for the offensive of Soviet and Russian troops on Kyiv in 1918 and 2022 was revealed; Kyiv is highlighted as Russia's main strategic objective in both conflicts. The defense of Kyiv and its surroundings was mentioned as a «turning point» factor in both wars: substantial resistance to the Russian troops, which the Ukrainians did on the approaches to Kyiv; a desperate battle for the capital of Ukraine and the destruction of numerous Russian forces in the Kyiv region. It is pointed out about the mass war crimes committed by Russians in the Kyiv region, which took place in the Soviet-Ukrainian (1917–1918) and recent Russian-Ukrainian (2014–2024) wars. International political and military assistance to Ukraine, as a necessary component of Ukraine's struggle against a stronger enemy, took place in both conflicts. The provision of military aid to Ukraine by the Quadruple Alliance in the Soviet-Ukrainian war (1917–1918) and the NATO bloc in the latest Russian-Ukrainian war (2014–2024) led to the further struggle of Ukrainians for their own statehood and independence.

Key words: *Ukrainian People's Republic, Russian Soviet Republic, Ukraine, Russian Federation, Kyiv, Russian-Ukrainian war.*